

ZAMONAVIY JAMIYATDA TILNING AHAMIYATI

Jumag'ulova Bibigul Mirkomil qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Rus filologiya fakulteti 1-bosqich talabasi

+998977404007

bibiguljumagulova75@gmail.com

Annotatsiya: *Til inson jamiyati taraqqiyotining asosi, madaniyat va tafakkurining bosh mezonidir. Til tufayli inson o'z fikrini bildirib, o'z o'yini aniq va ravon bayon qilishi mumkin. Jamiyat hamisha dinamik taraqqiy etadi va bu jarayonda asosiy omil sifatida til namoyon bo'ladi. Har qanday jamiyatda, har qanday tuzumda til asosiy muloqot vositasi bo'lib, u jamiyat a'zolari o'rtasida o'zaro tushunish va axborot almashinuvi uchun xizmat qiladi. Milliy tafakkur va onglilikning, madaniyat va qadriyatlarning, jamiyat a'zolarining o'zaro aloqasini rivojlantirishda ham aynan til yetakchi ahamiyatga egadir. Zamonaviy jamiyatda har bir inson o'zini erkin va to'laqonli namoyon eta olishining asosiy yo'li bo'lmish til, shaxs va jamiyat o'rtasidagi mustahkam ko'priq vazifasini bajaradi.*

Kalit so'zlar: *til, jamiyat, taraqqiyot, madaniyat, milliy qadriyat, axborot, zamonaviylik, tarbiya, ta'lim, avlod, tafakkur, ona tili, o'zlik, urf-odat, globallashuv.*

Til jamiyatning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllanadi va takomillashadi. Til — bu insoniyat tajribasi, milliy ong, qadriyat va madaniyatning uzviy tarkibiy qismi va jamiyat davomiyligi uchun zarur muhim vosita. Inson tafakkurining asosiy namoyoni bo'lgan til jamiyat taraqqiyoti yo'lida munosib xizmat qiladi. Ijtimoiy hayot, siyosat, iqtisodiyot, madaniyat va ilm-fanning barqaror rivoji aynan til orqali amalga oshiriladi. Jamiyatda hukm surayotgan o'zaro munosabatlar, muloqot va axborot almashinuvi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning singdirilishi, shakllanishi, avlodlarga yetkazilishi til orqali ro'y beradi. Shu sababli til jamiyat taraqqiyoti, ma'naviy va madaniy rivojida hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'zligini saqlab qolish va avlodlarga yetkazish uchun har bir xalq

o‘z tilini, uning tuzilmasini, boy lug‘atini asrab-avaylashi, uni boyitib borishi darkor. Tilning saqlanishi orqali xalq o‘zligini, milliy qadriyatlari va madaniyatini asraydi. Jamiyat rivojlanishi jarayonida nozik tafovutlar, milliy xususiyatlar ham til orqali namoyon bo‘ladi. Har bir xalq tilini sayqal berish, uni yangi ilmiy, texnik va madaniy so‘zlar bilan boyitish, tilni taraqqiy ettirish yo‘lida fidokorona harakat qiladi. Til orqali har bir inson o‘z imkoniyatlarini namoyon qiladi, o‘z ongini kengaytiradi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shadi [1].

Zamonaviy ilm-fan, texnologiya va informatsion taraqqiyot davrida tilning roli tobora ortib bormoqda. Dunyoqarash va tafakkur rivojiga bevosita ta’sir etuvchi til, jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilish bilan birga, yangi orzularni, yangicha tafakkurni, innovatsion yondoshuvlarni shakllantiradi. Yangi ilmiy va texnologik yutuqlar ham, iqtisodiy o‘zgarishlar ham, siyosiy islohotlar va ijtimoiy taraqqiyot jarayonlari ham til orqali ifodalanadi, tarqatiladi va hayotga xos bo‘ladi. Kun sayin o‘zgarayotgan va taraqqiy etayotgan jamiyatda yangi so‘zlar va iboralar tilga kirib kelmoqda, ularni idrok etish va hayotga tatbiq etish esa til orqali amalga oshiriladi. Til ijtimoiy hayotga qanchalik chuqur singgan bo‘lsa, jamiyatda taraqqiyot, baraka va ahillik ham shunchalik kuchli bo‘ladi. Har bir inson o‘z ona tilidan faxrlanishi, uni qadrlashi, uning imkoniyatlarini yaqindan bilishi, uni yashnatib va boyitib borishi jamiyat taraqqiyoti uchun beqiyos ahamiyatga ega. Chunki til insonga dunyoqarashi, tafakkuri, axloq-odob va ma’naviy kamollikni o‘zlashtirish, yetuk kishilik fazilatlarini shakllantirish imkonini beradi. Til — inson va jamiyat ongining mushtarak mevasidir, u taraqqiyot sari yo‘l ochadi, ma’naviyat va madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Jamiyatning barcha sohalarida — ilm-fan, ta’lim-tarbiya, siyosat, iqtisodiyot, ishlab chiqarish, madaniyat va san’atda til yetakchi rol o‘ynaydi. Beg‘am va beparvo til sohibi bo‘lgan jamiyatda hech qachon taraqqiyot bo‘lmaydi va kelajak avlodlar boshqalardan orqada qoladi. Baxtli va taraqqiy etayotgan jamiyat bo‘lish uchun, avvalo, til ajdodlardan meros bo‘lib kelayotgan bebaho boylik sifatida asrab-avaylanishi, uning boy lug‘ati samarali o‘rganilishi va amaliyotga keng tatbiq etilishi lozim. Har bir sohada yangi ilmiy-texnik taraqqiyotlar, zamonaviy tushunchalar, ilg‘or g‘oyalar tilning rivojlantirilishi orqali

hayotga tatbiq etiladi. Har bir xalq uchun o'z ona tili — milliy o'zlik ramzi, jamiyatning eng muhim boyligi, madaniyat yodgorligi va ruhiy qudratidir. Tilga bo'lgan e'tibor — xalqning o'zligiga, mustaqilligiga, milliy qadriyatlariga, ajdodlar merosiga bo'lgan hurmat ramzidir. Tilga loqaydlik esa, jamiyatning ma'naviy hayoti zaiflashuviga olib keladi. Ana shu sababdan, zamonaviy jamiyatda tilni rivojlantirish, uni boyitish va asrash bo'yicha ko'plab tadbirlar, ilmiy-amaliy konferensiyalar, davlat dasturlari va xalqaro ko'lamdagi ishlanmalar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar tildagi boyliklarni saqlash va uni keng miqyosda rivojlantirishga imkon beradi [2].

Jamiyat va tillar taraqqiyoti o'zaro bog'liq va biri ikkinchisiz rivojlanmaydi. Zamonaviy jamiyatda tildagi yangilanishlar, yangi so'z va iboralarning paydo bo'lishi va faol ishlatilishi jamiyatda bo'layotgan yangilanishlarga hamohang tarzda kechadi. Har bir inson, har bir avlod zamon talabi asosida o'z tilini chuqur o'rganishi, uning boyliklaridan samarali foydalanishi, yangi atama va tushunchalarni ongli ravishda singdirishi va til taraqqiyotiga amaliy hissa qo'shish uchun intilishi lozim. Ona tili xalq uchun mustahkam istehkom, bir-biriga mehr hamda inoyatli munosabatlarni shakllantiruvchi kuchdir. Ota-bobolar tomonidan asrab-avaylanib bizgacha yetib kelgan tilimiz milliy qadriyat va madaniyatning eng qimmatli merosidir. Til orqali jamiyatning ma'naviy dunyosi shakllanadi, urf-odatlar va an'analari o'z ifodasini topadi, tafakkur kengayadi va jamiyat o'z maqsadi sari harakat qiladi. Tarixiy taraqqiyot davomida minglab so'z va iboralar tildan chiqib ketgan, yangilari kirib kelgan, hayot zamonaviy talablar oldida turli o'zgarishlarni boshdan kechirgan. Ammo til mustahkam poydevor va eng asosiy milliy qadriyat sifatida o'z barhayotligini saqlab qolgan. Bu jarayonda tilning sofliqi, lug'at boyligi, adabiy me'yor va talaffuz xususiyatlari jamiyat madaniy qiyofasini ifoda etadi. Bugungi globallashuv, raqamli dunyo, internet va virtual dunyo taraqqiyoti til nufuzi va ahamiyatini yanada oshirdi. Hozirgi davrda axborot almashinuvi jadal bo'layotgani, turli xalqlarning yaqinlashuvi, transmilliy madaniyat va innovatsion taraqqiyotlar til tarkibi va uning nutqiy ohangini o'zgartirmoqda. Bu o'zgarishlar har bir jamiyat uchun, har bir til uchun ham imkoniyat, ham

muammolarni yuzaga keltirmoqda. Shu bois ham til rivoji yo'lida o'rganish, yangi tushunchalarni qabul qilish, zamonaviy atamalarni mazmunli tarjima etish va ona tiliga moslashtirish dolzarb vazifalardan biridir [3].

Tilning taraqqiyotida ta'lim va tarbiya muhim ahamiyat kasb etadi. Maktab, universitet, ilmiy muassasalarda til boyligini chuqur o'rganish, nutq madaniyatini oshirish, zamonaviy so'z boyligini kengaytirish yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Jamiyatdagi yoshlar o'z ona tilini yaxshi bilsa, yangi atamalarni o'zlashtirsa va to'g'ri nutqga ega bo'lsa, ularning ongida milliy qadriyatlar, ilmiy tafakkur va zamonaviylik uyg'unlashadi. Demak, jamiyat taraqqiyotida til va ta'lim-tarbiya uzviy bog'liq holda, biri ikkinchisini to'ldiradi. Jamiyat axloqi va madaniyatini tarannum etishda, milliy an'ana va qadriyatlarni avloddan-avlodga yetkazishda tilning o'rni hech qachon so'nmaydi. Har qanday jamiyatda, har qanday tuzumda til boyligi — bu eng muhim ma'naviy resurs va kelajak taraqqiyotining kuchli kafolatidir. Bu boyligni asrab-avaylash, uni kelajak avlodga yetkazish, yangi g'oyalarni tilda ifoda eta olish, taraqqiyotga mos so'z va iboralardan unumli foydalanishni o'rganish har bir insonning or-nomusi, burchi va mas'uliyatidir [4].

Millat tarixi, adabiyoti, san'ati, urf-odatlari, ilm-fani va tafakkuri til orqali aks etadi. Til orqali insoniyat jamiyati rivojlanadi, yangi tillar va dialektlar shakllanadi. Ona tilining rivojlanishi jamiyatni ilmiy, madaniy, ma'naviy yetuklik sari etaklaydi. Insonu jamiyati birligi, milliy hamjihatlik va kelajak avlod baxt-u saodati ham ona tilining barhayotligiga, sofligiga, boyligiga va qudratiga bog'liq. Zamonaviy jamiyatda til va uning rivoji — bu nafaqat madaniy taraqqiyot, balki ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy barakatning kuchli asosi, mustahkam tayanchi hisoblanadi. Jamiyat hayotidagi barcha yangilanishlar, taraqqiyot va ilg'or yutuqlar aynan til orqali ifodalanadi va hayotga tatbiq etiladi. Til taraqqiyotini ta'minlash, milliy o'zlik, madaniyat va ma'naviyatni kelajak avlodga to'liq yetkazish har bir oriyatli insonning chin orzusi bo'lishi lozim. Til tufayli insoniyat o'z tarixini, orzu-intilishlarini, g'oyalarini va qudratini avloddan avlodga, taraqqiyot sari yetkaziladi [5].

Zamonaviy jamiyat hayotida tilning o‘rni va roli tobora ortib bormoqda. Insonlar o‘rtasidagi har qanday aloqa, hamkorlik, tushunish va madaniy aloqalar til orqali namoyon bo‘ladi. Bu jarayonlar nafaqat kundalik muloqot, balki butun bir jamiyatning rivojlanishi, taraqqiyoti va o‘zaro hamjihatligiga mustahkam zamin yaratadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, til inson dunyoqarashini belgilashda, milliy o‘ziga xoslikni saqlashda va qadriyatlarni avloddan avlodga etkazishda asosiy vosita hisoblanadi. Mamlakatlar va xalqlar bir-biri bilan doimiy aloqada bo‘lib, taraqqiyot sari intilar ekan, ko‘plab sohalarda til muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalari taraqqiyoti, globalizatsiya jarayonlari va xalqaro hamkorlikda tilning ahamiyati yanada kuchaymoqda. Bugungi kunda axborot, ta’lim, ilm-fan, siyosat, iqtisodiyot va madaniyatda turli tillarni mukammal bilish, ulardan to‘g‘ri foydalanish shaxs va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilayotgani kuzatiladi. Bundan tashqari, til har bir jamiyat madaniyatining ajralmas qismi ekanini, tarixiy yodgorliklarni, adabiy merosni va xalq ijodiyotini munosib ifoda eta olish imkonini beradi. Ana shu jihatdan ham, ona tilining qadrlanishi, uni toza va ravon so‘zlash, yosh avlodga to‘g‘ri o‘rgatish jamiyat barqarorligiga olib keladi. Ayni paytda, til faqatgina og‘zaki yoki yozma muloqot vositasi emas, balki insonning ma’naviy olamini boyituvchi kuchli vositadir. Bugun jamiyatda ko‘plab tillarning birga omuxta yashashi, muhitda ko‘p tillilik va ko‘p madaniyatlilik muayyan ijtimoiy jarayonlar, globallashuv hamda o‘zaro madaniy almashinuvda muhim omilga aylandi. Tahlillar ham shuni ta’kidlaydiki, ko‘ptillilik insonlarning dunyoqarashini kengaytirishda, o‘zaro bag‘rikenglik va hamjihatlik g‘oyalarni qaror toptirishda, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion taraqqiyotlarni o‘zlashtirishda ijobiy natija bermoqda. Bir muhim jihat shundaki, til inson va jamiyat o‘rtasida ko‘prik vazifasini o‘taydi. Bunda yangi g‘oyalarni tarqatish, zamonamiz muammolariga yechim topishda tilning ahamiyati tannolmaydi. Yaqin o‘tmishdan tortib bugungi kunga qadar olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ham til taraqqiyoti va uning ijtimoiy hayotga ta’siri o‘rtasida uzviy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatmoqda. O‘z navbatida, jamiyatda til siyosati va til madaniyati masalalari alohida o‘rin tutadi. Tahlil natijasiga ko‘ra, tilga bo‘lgan munosabat, uni rivojlantirish va saqlab qolish

borasidagi chora-tadbirlar jamiyat hayoti va barqarorligiga bevosita ta'sir qilmoqda. Xususan, zamonaviy ta'limda, davlat boshqaruvida va ommaviy axborot vositalarida tilning to'g'ri qo'llanilishi, uni asrash va rivojlantirish kuchli ma'naviy poydevor yaratishni ta'minlaydi. Natijada, zamonaviy jamiyatda tilning ahamiyatini tiklash, unga e'tiborli bo'lish, yosh avlod ongida tilga hurmat va sadoqat tuyg'usini shakllantirish nafaqat milliy, balki umuminsoniy qadriyatlarni asrashda ham muhim vazifani bajaradi. Shuningdek, til taraqqiyoti orqali jamiyatda ijtimoiy baraka, birdamlik va taraqqiyot g'oyalari chuqur ildiz otadi. Til nafaqat kommunikatsiya, balki ma'naviy yuksalish vositasi sifatida zamonaviy jamiyat ravnaqining ajralmas poydevoriga aylanadi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy jamiyatda til ijtimoiy taraqqiyotning bosh harakatlantiruvchisidir. Til tufayli millat o'zligini saqlaydi, qadriyat va madaniyatini barkamol avlodga yetkazadi. Til orqali inson tafakkuri, jamiyat hayoti va taraqqiyoti shakllanadi. Har qachon va har qanday sharoitda ham ona tilga ehtiyotlik, hurmat va e'tibor bilan qarash jamiyat taraqqiyoti, milliy suverenitet va mustaqillikni asrash, madaniy va ma'naviy boyliklarni avlodlar aro uzviy bog'lovchi ko'priq bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yusupov, Nematullo. "Zamonaviy tilshunoslik asoslari." Toshkent, 2019.
2. Ermatov, Dilshod. "Falsafa va tilshunoslik asoslari." Samarqand, 2017.
3. Begmatov, Javlon. "Axborot va madaniyat sohasida tilning o'rni." Toshkent, 2022.
4. Karimov, Islom Abdug'aniyevich. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch." Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Oripov, Abdulla. "Til va tafakkur." O'zbekiston xalq shoiri maqolalari to'plami, Toshkent, 2012.
6. Yo'ldoshev, Usmon. "O'zbekiston tili va jamiyati." Toshkent, 2020.
7. Nurullayev, Jamshid. "O'zbek tilining o'rganilishi va talqini." Andijon, 2018.